HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ועם בית דין מאי ועם ב"ד [א]בפני בית דין לאפוקי שלא בפני בית דין דלא מתיב רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה וכו' מאי ועוד זאת אילימא כדקתני זאת מיבעי ליה אלא דבירושלים תוקעין יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי מסיים שליחא דציבורא תקיעה ביבנה לא שמע איניש קל אוניה מקל תקועיא [דיחידאי] אלא לאו דבירושלים תוקעין בין בזמן ב"ד ובין שלא בזמן ב"ד וביבנה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא הא בזמן ב"ד מיהא תוקעין ואפילו שלא בפני ב"ד לא דאילו בירושלים תוקעין בין בפני ב"ד בין שלא בפני בית דין וביבנה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא איכא דמתני להא דרב הונא אהא דכתיב [1]ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד [ב]שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אמר רב הונא ועם בית דין מאי ועם ב"ד [ג]בזמן ב"ד לאפוקי שלא בזמן בית דין דלא מתיב רבא תקיעת [א] ראש השנה ויובל דוחה את השבת בגבולין איש וביתו מאי איש וביתו אילימא איש ואשתו דאיתתא מי מיחייבא והא מצות עשה שהזמן גרמא היא [א][ה]וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אלא לאו איש בביתו ואפילו שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן ב"ד מתיב רב ששת [ב][ו]שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקידשו בו את החדש ובין בב"ד שלא קידשו בו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע [ז]ובר"ה לא היו תוקעין אלא בב"ד שקידשו בו את החדש [ח]ואין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע מאי אין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע אילימא דביובל תוקעין יחידין ובראש השנה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי הוה מסיים שליחא דציבורא תקיעתא ביבנה לא שמע איניש קל אוניה מקל תקועיא [דיחידאי] אלא לאו [דאילו] ביובל תוקעין בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד ובר"ה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא קתני מידת ביובל בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן בית דין והכי קתני ביובל בזמן ב"ד תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני ב"ד בר"ה תוקעין בזמן ב"ד ובפני ב"ד איתמר נמי א"ר חייא בר גמדא א"ר יוסי בן שאול אמר רבי אין תוקעין אלא כל זמן שבית דין יושבין בעי ר' זירא ננערו לעמוד ולא עמדו מהו ב"ד יושבין בעינן [ט]והא איכא או דלמא זמן ב"ד בעינן וליכא תיקו: ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה וכו': רואה פרט ליושבת בנחל שומעת פרט ליושבת בראש ההר קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום ויכולה לבוא פרט למפסיק לה נהרא:

מתני' [ג][י]בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש [ד][כ]ושיהא יום הנף כולו אסור:

גמ' [ה]ומנלן דעבדינן זכר למקדש דאמר קרא [2]כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: ושיהא יום הנף כולו אסור: מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח עכשיו נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד לא הוה עומר האיר מזרח התיר השתא דאיכא עומר עומר מתיר דמיבני אימת אילימא דאיבני בשיתסר הרי האיר מזרח התיר אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן לשתרי דהא תנן [ו][ל]הרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין ב"ד מתעצלים בו לא נצרכא דאיבני [ז]בחמיסר סמוך לשקיעת החמה אי נמי דאיבני בליליא (אמר) רב נחמן בר יצחק [ח]רבן יוחנן בן זכאי

בשיטת

ועם בית דין. הוא דתקעינן: **אלא דאילו בירושלים תוקעין.** בשבת יחידים שאינן שלוחי ב"ד והא מילתא חסרה ממתניתין ומיבעי לן לתרוצה הכי: **בין בזמן בית דין.** עד שש שעות שהיו בית דין יושבין: **בין שלא בזמן בית דין.** שהלכו לבתיהן: **איכא דמתני לה וכו' מאי ועם בית דין.** (בפני ב"ד) דקאמר רב הונא בזמן ב"ד דהא ליכא לפרושי הכי ועם ב"ד בפני ב"ד דהא בכל ארצכם כתיב (ויקרא כה): **ובר"ה לא היו תוקעין.** כשחל להיות בשבת אלא בב"ד הגדול של סנהדרין הגדולה המקדשין את החדשים ורבי אליעזר[ט] היא: **כי מסיים שליחא דציבורא כו'.** ואף בי"ט שחל להיות בשבת דלהכי נקט יבנה: **אלא לאו דאילו ביובל תוקעין.** היחידים בין בזמן בית דין כו': **לא לעולם בזמן ב"ד והכי קאמר ביובל.** כל יחיד ויחיד תוקע בזמן ב"ד אפי' שלא בפני ב"ד ובר"ה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא: **איתמר נמי.** כרב הונא: **אין תוקעין.** יחידים ביוה"כ ביובל אלא בזמן שב"ד יושבין במקומן והתוקעין תוקעין בכל העיר: **ננערו לעמוד.** נעקרו ממושבם כדי לעמוד ולילך: **מתני' בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה.** דכתיב (שם כג) ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ובמדינה יום אחד דכתיב (שם) ולקחתם לכם ביום הראשון: **ושיהא יום הנף כולו אסור.** יום הנפת עומר כולו אסור לאכול מן החדש ומדאורייתא משהאיר מזרח מותר כדאמרינן במנחות (דף סח.) כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה [ויקרא כג] וכתוב אחד אומר עד הביאכם וגו' [שם] הא כיצד בזמן הבית עומר מתיר ובזמן שאין עומר עצם היום מתיר: **גמ' כי אעלה ארוכה לך וגו'.** סיפיה דקרא ציון היא דורש אין לה: **מאי טעמא.** גזר עליה: **דאיבני אימת.** שיהא לנו לחוש עכשיו לכך: **הרי האיר מזרח התיר.** דהא לא היה מזבח: **אלא דאיבני בחמיסר.** שהיה שהות לקצור במוצאי י"ט ולהביאו למחר כמצותו: **מחצות היום ולהלן לישתרי.** השתא ולא לגזור עליה רבן יוחנן אלא עד חצות היום ואי נמי מהרה יבנה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו מחצות היום ולהלן השתא נמי ניכול שפיר אכלי ואפי' הרחוקים מירושלים שלא ראו הקרבתו יש להם לסמוך דודאי קרב כבר דאמר מר הרחוקין היו מותרין בזמן הבית מחצות היום ולהלן כו': **לא צריכא דאיבני סמוך לשקיעת החמה דחמיסר אי נמי דאיבני בלילה.** רבן יוחנן חושש לשמא יבנה (א) לשקיעת החמה או בליל ששה עשר בחצי הלילה או סמוך לבקרו שלא יהא שהות לקצירתו והבהובו באבוב של קלאין וטחינתו והרקדתו והקרבתו עד חצות ואי הוו רגילי למיכל חדש מחצות היום בזמן הזה אתי למיכל נמי ההוא יומא הכי ועבדי איסורא. ואם תאמר היכי משכחת לה דאיבני בחמיסר בי"ט ודאיבני בלילה והא קיימא לן במסכת שבועות (דף טו:) דאין בנין בהמ"ק לא בי"ט ולא בלילה הני מילי בנין בידי אדם אבל בנין העתיד לבא בידי שמים הוא:

וביבנה בפני בית דין אין שלא בפני ב"ד לא. והא דלא שמע איניש קל אוניה מקל תקיעה דיחידאי היינו שהיו באין לתקוע בפני בית דין שלא שמעו תקיעת בית דין דאותן שיצאו אסור להם לחזור ולתקוע דיש איסור שבות בדבר לתקוע בחנם בשבת:

לא לעולם בזמן בית דין. תימה דמכל מקום קשיא ללישנא דרב הונא לא אמר אלא בפני בית דין והכא קתני איש בביתו וי"ל שיפרש דהא דקתני בגבולין איש בביתו איובל קאי ולא אראש השנה ומיהו אי גריס בגבולין בלא וי"ו ולא גרסינן ובגבולין לא יתכן לומר כן ושמא יפרש דהאי בגבולין איירי בירושלים דוקא ומיהו מבכל ארצכם (ויקרא כה) בכל מקום שבארץ ישראל איירי:

אין תוקעין אלא בזמן שב"ד יושבין. פי' בקונטרס ביובל ונראה שאף בר"ה אתא לאשמועינן דאפי' בפני ב"ד אין תוקעין אלא כל זמן שיושבין:

ונתקלקלו

מסורת הש"ס

א) [קדושין כט. וש"נ], ב) לעיל כו: [וש"נ], ג) סוכה מא., ד) שם מנחות סח., ה) [סוכה מא. ע"ש], ו) עירובין לב., ז) [בפרש"י דהכא ותוס' סוכה דף מא. ד"ה אי נמי מוכח דלא היה גרסתם בחמיסר], ח) [נ"ל אמר רבן], ט) בס"א: אלעזר,

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא צריכא כו' חושש לשמא יבנה סמוך לשקיעת החמה:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' תקיעת יובל דוחה כו'. כצ"ל:

◆

מוסף רש"י

מצות עשה שהזמן גרמא. שהזמן גורם לה שתבוא (קדושין כט.). **לתקיעה ולברכות.** דבעי למימר תשע ברכות ביום הכפורים של יובל (לעיל כו:) שהיו נמי אומרים ביוהכ"פ של שנת היובל מלכיות זכרונות שופרות (ערכין ג:). **במקדש שבעה.** כדדרשינן בת"כ ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כג) ולא בגבולין ז' ימים (סוכה מא.). **ובמדינה.** בירושלים שאף הוא כגבולים (שם). **ושיהא יום הנף.** של עומר דהיינו ט"ז בניסן, **כולו אסור.** בחדש, ובעוד המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלין חדש בו ביום, כדכתיב עד הביאכם, וכשחרב הבית מותר מן התורה משהאיר המזרח, כדאמר במנחות (סח.) כתוב אחד אומר עד עצם כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה, דהיינו האיר המזרח, וכתוב אחד אומר עד הביאכם, הא כילד, בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם, ואסר ר' יוחנן בן זכאי עליהם כל היום כדמפרש טעמא בגמרא (סוכה מא.). **מהרה יבנה בית המקדש.** ויחזור דבר לאיסורו, דהשתא קרינא ביה עד הביאכם, ואי הוו נהיגי בחורבנו לאכול בהאיר מזרח כדין תורה אתיא למיכל נמי בבנינו ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו כו' (סוכה שם). **דמיבני אימת.** הך חששא דחיישינן למהרה יבנה, אימת תגמור המלאכה דאיכא למיחש לאיסור חדש כל היום דאצטריך לרבן יוחנן בן זכאי למיסר השתא כל היום משום סירכא דההוא יומא (שם). **אילימא דאיבני בשיתסר.** שלא נבנה עד יום ט"ז עצמו,

המשך בעמוד הבא

◆

רבינו חננאל

ועם בית דין. כלומר, זו התקיעה שחל להיות [בשבת] אינה אלא בפני [בית דין] בלבד זולתי ירושלם. מותיב רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה או שומעת כול'. פירוש לא תני ועוד אלא שיש שם דבר אחר [ש]ירושלים יתירה על יבנה זולתי זה, לפיכך תני ועוד. ואמרינן איזהו, אם תאמר שהיו בירושלים תוקעין יחידאין וביבנה לא, והאמר ר' יצחק כי הוה מסיים שליח ציבורא תקיעתא ביבנה לא הוה שמע איניש קל אוניה מקל תקיעתה דיחידא. פירו' שהיו תוקעין יחידאין ביבנה כל מי שלא שמע התקיעות מפי שליח ציבור שבא מאחר שסיים, היה כל יחיד ויחיד תוקעין יחידי כדי לצאת ידי חובה שלא שמעו התקיעות מפי שליח ציבור. ואסיקנא כי היו תוקעין בזמן בית דין ואפילו שלא בפני בית דין קשיא לרב הונא. ופריק הכי קאמר, בירושלים היו תוקעין בין בפני בית דין ובין שלא בפני בית דין, וביבנה לא היו תוקעין אלא בפני בית דין. **ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה כול'.** איכא דמתני הכי, ביום הכפורים תעבירו שופר, מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע. אמר רב הונא ועם בית דין בזמן בית דין בלבד. מותיב רבא תקיעות יובל וראש השנה דוחין אתה השבת בגבולין איש וביתו, ותריצנה בגבולין איש בביתו. ואמרינן איש בביתו דוקא ואפי' שלא בזמן בית דין. ודחינן לא לעולם איש וביתו ובזמן בית דין. אבל שלא בזמן בית דין לא. מותיב רב ששת שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות אלא שביובל היו תוקעין בין בבית דין שקידשו את החדש כול' עד אלא לאו הכי קאמר, הא קמ"ל דאילו ביובל תוקעין היו בין בזמן בית דין [ובין] שלא בזמן בית דין קשיא לרב הונא. **ודחינן** לא הכי קאמר, ביובל היו תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין. ובראש השנה לא היו תוקעין אלא בפני בית דין ולעולם זה וזה בזמן בית דין.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ב מהל' שופר הל' ט ופ"י מהל' שמטה ויובל הל' יב:

ו ב מיי' פ"י מהל' שמטה הלכה י:

ז ג מיי' שם הל' יא:

ח ד מיי' פ"ב מהל' שופר הל' א טוש"ע א"ח סי' תקפט סעיף ג:

ט ה מיי' פ"ב מהל' ע"ז הל' ג טוש"ע א"ח סי' לח סעיף ג וסי' תקפט סעיף ג:

י ו מיי' פ"י מהל' שמיטין הל' יא:

יא ז מיי' שם הל' יב ופ"ב מהל' שופר הלכה ט:

יב ח מיי' פ"י מהל' שמיטין הל' יב:

יג ט מיי' פ"ב מהל' שופר הל' ט:

יד י מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה יג וטו סמג עשין מד טוש"ע א"ח סימן תרנח סעיף א:

טו כ מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' ב סמג לאוין קמב טוש"ע י"ד סי' רצג סעיף א [וטוש"ע א"ח סי' תפט סעי' י]:

טז ל מיי שם:

◆

תורה אור השלם

1. וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם: ויקרא כה ט

2. כִּי אַעֲלֶה אֲרֻכָה לָךְ וּמִמַּכּוֹתַיִךְ אֶרְפָּאֵךְ נְאֻם יְיָ כִּי נִדָּחָה קָרְאוּ לָךְ צִיּוֹן הִיא דֹּרֵשׁ אֵין לָהּ: ירמיהו ל יז

◆

רבינו חננאל (המשך)

איתמר משמיה דרבי לעולם אין תוקעין אלא בזמן שבית דין יושבין. בעי ר' זירא נינערו בית דין לעמוד ונזדמן דבר לעיין בו נינערו וחזרו ונתישבו והאריכו בישיבה מאי תוקעין אי לא, בית דין יושבין בעינן והא איכא, או דילמא זמן בית דין בעינן וכבר עבר, ועלתה בתיקו. **ועוד** זאת היתה ירושלים כו'. תנו רבנן רואה פרט ליושבת בנחל. כלומר, הנחל מקום נמוך ואינה נראית מן הכרך. שומעת פרט ליושבת בראש ההר שאע"פ שנראית אינה שומעת. קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום. ויכולה לבא פרט דפסיק ליה נהרא, שאע"פ שהיא קרובה אינה יכולה לבוא. **ירושלמי** והוא שיהו כל הדרכים האלו בה, רואה ואינה שומעת כגון ירושלים מלמעלן והעיר מלמטן, שומעת ואינה רואה ההר מפסיק. רואה ושומעת [ואינה יכולה לבוא חוץ לתחום רואה ושומעת] קרובה ואינה יכולה לבוא הנחל מפסיק. [מתני'] **בראשונה** היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב הבית התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא ניטל הלולב במדינה שבעת ימי החג זכר למקדש, שנאמר כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה, מכלל דבעיא דרישה. **ושיהא יום הנף כולו אסור.** פי' שיהא יום הנפת העומר והוא יום י"ו בניסן אסור לאכול מן החדש, כדכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו', ותנן העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש, ובזמן שהיה בית המקדש קיים היו יוצאין לילי יום י"ו בניסן והיו קוצרין ומביאין ומקריבין העומר, והיו השועים בירושלם מותרין לאכול החדש אחרי הקרבת העומר מיד, והרחוקין היו מותרין מחצות היום ולהלן, שדבר ברור הוא שאין ב"ד מתעצלין ולא בא חצי היום אלא שודאי נקרב העומר. ועכשיו שאין עומר אם יתירו להן החדש כשיאר המזרח, חיישינן אם ישארו העם במנהגם ויבנה בית המקדש לילי י"ו בניסן או סמוך לשקיעת החמה יום ט"ו בניסן, נתחייבו להקריב ולא [יהיה] בידם סיפוק לצאת ולקצור בלילה, מפני שלא נבנה אלא בשעה דחוקה, וצריכין לצאת ולקצור ולהביא ביום י"ו ולהכין ולהניף ולהקריב, ושמא לא יספיקו להקריב העומר אלא סמוך לשקיעת החמה. ומאחר שנבנה הבית אסורין כל ישראל לאכול חדש ואינן מותרין בו אלא אחרי הקרבת העומר. לפיכך התקין להן שיהא יום י"ו בניסן כולו אסור שלא יכשלו כשיבנה הבית. פי' **דנפיש** (א) **הוה בית המקדש,** כל מקום שצריך לומר לא היה בית המקדש מחלף ותאני נפיש הוה, כעניין דקרי לסומה סגי נהורא. **ושאר** השמועה פשוטה היא, מיהו הוצרכנו להודיע כי זו המשנה ששנינו משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי כו', עד אמר ר' יהודה והלא מן התורה הוא אסור שנאמר עד עצם היום הזה וגו', זו המשנה היא במסכת מנחות פרק ר' ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת מג' סאין כו'.

א) נראה מזה דאיזה גי' אחרת היה לו לרבינו בסוגיא זו וצ"ע.